

Susjedski odnosi u jednoj lokalnoj zajednici*

Mahmut Mujačić

UVOD

Društvo u kome živimo karakteriše dinamičan i složen proces razvitka u svim domenima njegovog ispoljavanja. Promjene kroz koje ono prolazi postaju sve složenije, jer je savremeni proces industrijalizacije i urbanizacije neminovno doveo do sve većeg miješanja uticaja, ličnosti, grupa i kultura. Negdje su te društvene promjene pokazale neočekivanu stalnost i vitalnost, ali vrijeme i društveni procesi ipak čine svoje.

Život u mnogim krajevima je potekao novim i burnijim tokovima. Izgradnja naše zemlje uslovlila je promjene u životu gradova, te brz rast postojećih i nicanje većeg broja novih gradova. Tokovi manjih i većih migracija iz sela postepeno su se slijevale u bujice usmjerene prema gradovima, između ostalog noseći i staru njegovanu tradiciju ovih sredina — susjedstvo — komšiluk.¹

Prelaskom velikog broja seljaka u gradove, problem njihovog prilagođavanja i uključivanja u tokove nove sredine postavljao se na veoma oštar i naglašen način. Hiljade i hiljade ljudi promijenilo je svoje zanimanje, životne interese, položaj u društvu, svoj odnos prema svijetu. Grad danas sve više određuje fizionomiju našeg društva i mjerila života.

U manjim lokalnim zajednicama čovjeku je već rođenjem određeno sa kakvim će ljudima biti uključen u zajedničku mrežu međusobnih odnosa. Učestalost društvenih dodira među stanovništvom je velik, i to ne samo zbog prostorne blizine u kojoj živi već i zbog toga što se većina tog stanovništva rodila ili duže živi u toj sredini, što se međusobno poznaje, što ih vezuju neki zajednički interesi, shvatanja i norme ponašanja koje su duboko ukorijenjene

* Prilog se odnosi na Derventu, grad u sjevernoj Bosni, a rezultati ovoga istraživanja integralan su dio diplomskog rada što ga je autor napisao i obranio na Filozofskom fakultetu u Beogradu.

¹ U seoskim sredinama naše zemlje susjedski su odnosi od davnina njegovani, a susjedi poštovani i cijenjeni kao rođeni. U napisu ćemo često upotrebljavati sinonim terminu susjed — komšija, koji se svakodnevno čuje u lokalnoj zajednici o kojoj je riječ.

u takvim sredinama, u kojima je uticaj tradicije i tradicionalnog načina mišljenja još uvijek veoma velik i dominira životom tih zajednica.²

Kada je u pitanju lični život, ljudi ne mogu a da ne budu pod utiskom da su u svojoj aktivnosti ograničeni sredinom u kojoj žive. Nije rijedak slučaj da bi zbog boljih ponuda oni napustili svoje mjesto, ali učešće u radnim grupama i dobri odnosi s okolinom, često ih motivišu da ostaju, jer otići — znači jednim potezom prekinuti sve te veze i početi ispočetka, što nije mala stvar. »Njihova mišljenja i njihove moći usredsređene su na uski svet njihovog poziva, porodice i suseda«.³

U većim gradskim naseljima iščezavaju elementi društvenih odnosa karakteristični za mala mjesta. Saradnja i odnosi među ljudima uslovljeni su sredinom u kojoj žive svoj život. »Sve je manje onih društvenih odnosa koje pojedinac prihvata kao — teritorijalno, rodbinski i sl. — date, a sve je više onih koje se stupa po svom nahođenju.«⁴

Prostorna veličina grada, brojnost stanovnika, veličina stambenih kompleksa i slično — sve to utiče da se pojedinci oslobađaju društvenog pritiska karakterističnog za mala mjesta, da se gube primarne veze koje sadrže više emocionalnoga i prisnoga.⁵ (Na primjer, ljudi stanuju u istoj zgradi a da se međusobno i ne znaju.)

Kada je riječ o susjedskim odnosima treba imati u vidu činjenicu da je u našoj sociologiji ovoj problematici posvećeno veoma malo pažnje. Ne postoje integralni radovi koji se potpunije bave proučavanjem i objašnjavanjem ovoga društvenog fenomena, nego je o njemu pisano uzgred.⁶

Međutim, većina autora koji su se bavili ispitivanjem susjedskih odnosa polazi od činjenice da je faktor prostorne udaljenosti (fizičke distance) taj koji utiče na intenzitet i pojavne oblike susjedskog udruženja, i da prostorna blizina presudno utiče kod uspostavljanja susjedskih odnosa. Kolika je fizička distanca koja omogućuje odnose među susjedima, da li ju je moguće strogo odrediti, o tome većina istraživača ima različito mišljenje, tako da su neki od njih uzimali prostornu udaljenost u prečniku od 500 ili 1000 metara kao gravitacionu zonu u kojoj su susjedski odnosi češće mogući.

U našem istraživanju prostorna udaljenost nije strogo određena u metrima, ali je izvjesno da u jednoj manjoj lokalnoj zajednici kao što je Derventa, ona igra veliku ulogu, jer se dobar dio stanovnika međusobno poznaje, susreće na ulici, svakodnevno prolaze jedni pored drugih, slušali su jedni o drugima i sl. Da je blizina stanovanja značajan faktor, može se zaključiti i iz toga što se »o bližima zna mnogo iako im se ne ide u posjetu.«⁷

² U manjim lokalnim zajednicama je za društvene odnose karakteristično da omogućuju primarne dodire između većine stanovnika, jer su u svakodnevnim vezama (kontaktima) među ljudima prisnost i emocionalna povezanost veoma naglašene. Društvene odnose karakteriše jednoobraznost i konformizam. Obično se postupa onako kako to »svijetu« pogoduje, ljudi se prilagođavaju mišljenjima i shvatanjima »komšiluka«, vode računa o utisku koga ostavljaju na druge ljude, »često ih hvata strah od okoline, od osude i kletve 'komšiluka'«.

³ Rajt Mills: *Sociološka imaginacija*, Beograd, Savremena škola, 1964, str. 7.

⁴ Zdravko Mlinar: »Prijateljski odnosi doseljenika u Velenju«, »Sociologija«, VII 1965, br. 4, str. 56.

⁵ Veliki grad karakteriše »sivilo i uniformnost« zgrada u kojima žive ljudi (tzv. kasarnski tip zgrada). U stanu se odvija sve više »društvenog« i »kulturnog« života uz televizor, radio, gramofon, telefon, tu je frižider, usisavač, mašina za pranje rublja itd. Sve se razvija tako da čovjek u stanu ima sve, a u stvari ima sve manje. On u stanu gleda utakmicu, »prisustvuje« operi, drami, izložbi, filmu, pa čak i pogrebu.

⁶ U okviru radova o susjedstvu — susjedskim odnosima dali su svoje priloge dr Cvetko Kostić, dr Stipe Suvar, dr Zdravko Mlinar.

⁷ Egon Ernest Bergel: *Urban sociology*, New York, 1955, o. 486, Bergel kaže: »Susjedstvo je termin koji je teško definisati, on se može prvobitno karakterisati kao neformalna grupa, koja se sastoji ili bi se bar mogla sastojati od svih ličnosti koje žive u najvećoj lokalnoj blizini«.

Prilikom proučavanja ovog oblika međuljudskih odnosa treba imati na umu da susjedski odnosi zavise i od određenih društvenih prilika, društveno-ekonomskog položaja i karaktera ljudi koji stupaju u te odnose, i da susjed-ske odnose moramo posmatrati kao polje ljudskih djelovanja u kome se ukrštaju individualni i grupni interesi, odluke i slično, jer shvatanja ovih odnosa, veza i kontakata sa drugim licima i grupama umnogome zavise ne samo od ličnih nego i od grupnih stavova i mišljenja. Na primjer, niz istraživanja je pokazalo da se pripadnost određenoj profesionalnoj, nacionalnoj ili etničkoj zajednici veoma snažno manifestuje u međususjedskim odnosima.

Društvene promjene, ubrzani proces industrijalizacije i urbanizacije, razvoj sredstava masovnog komuniciranja (štampe, radija i televizije) doveli su do promjene ovih odnosa do veće savremenosti mijenjajući tradicionalne susjed-ske odnose koji su najčešće uslovljeni blizinom stanovanja i koji se u velikoj mjeri temelje na rodbinskim i prijateljskim vezama.⁸

U stvari, prilikom analiziranja ove pojave mora se poći i od činjenice da se odnosi među susjedima odvijaju pretežno preko porodice,⁹ primarne društvene grupe u kojoj se njeni članovi procesom socijalizacije pripremaju za društveni život. Preko nje se u stvari prenose kulturne vrijednosti društva kome pripadaju, i najčešće odvijaju (ispoljavaju) kontakti i odnosi sa drugim licima i grupama.

U posljednje vrijeme oblici susjedskog druženja poprimaju organizovane forme, pa se veze među susjedima uređuju i formalnim propisima, na primjer kućni savjeti, savjeti stambenih zajednica, mjesne zajednice itd.

O SUSJEDSTVU I NAČINU USPOSTAVLJANJA SUSJEDSKIH VEZA

Živeći u svojoj sredini ljudi su najčešće upućeni na susjedstvo, jer tu im se nalazi stan,¹⁰ tu provode najveći dio vremena. Dobre susjede često smatramo bližim i od najbližih rođaka. Od koga bi se inače uzajmila zdjela, tanjur, mlin za kavu, šalica šećera da bi se spasio obraz pred iznenadnim gostom? Ko će prvi da proba domaće kolače ili sarmu nego najbliži susjedi? Od njih će se lakše potražiti i malo novca na zajam do podizanja plate ili penzije, nego od najbliže rodbine. Susjedi će pričuvati djecu kada se ukaže potreba. Oni će pripaziti i stan za vrijeme godišnjeg odmora. Njih će se pozvati u pomoć prilikom otklanjanja nekog kvara u kući. Oni su najbliža pomoć i u slučaju bolesti.¹¹

I pored prostorne blizine, sa svim se susjedima ne dolazi u dodir. Sa nekima od njih se uspostavljaju prisniji odnosi, dok neka lica i porodice

⁸ U razvijenim gradskim sredinama bezlični kompleksi betonskih višespratnica u koje se naseljavaju ljudi sa različitim navikama, karakterima i profesijama, stvaraju od susjeda nezainteresovana lica koja najčešće i ne znaju kako se zove njihov najbliži susjed.

⁹ Porodica u užem smislu definiše se kao zajednica roditelja i njihove djece, ili samo roditelja, tzv. nepotpuna porodica (bračni parovi bez djece). Po svojoj strukturi porodica je društvena grupa sastavljena iz četiri osnovna položaja: otac-suprug, mati-supruga, sin-brat, kći-sestra. Sve što ne ulazi u okvir tih položaja spada u tzv. proširenu porodicu. Članovi porodice svakodnevno stupaju u dodire (kontakte) sa drugim ljudima, upoznavaju se i zbližavaju, sklapaju više ili manje trajnija poznanstva, druže se s onima sa kojima rade ili stanuju u blizini njih, itd.

¹⁰ Stan nije samo soba, predsoblje, kuhinja itd. već i rastojanje od kuće do mjesta rada, broj radnji za snabdjevanje koje se nalaze na tom putu. Ovdje se može uračunati i put do škole, biblioteke, sportskog objekta, kluba itd.

¹¹ To se potkrepljuje izjavom: »najbliži je najpreči«, jer u slučaju bolesti ili neke nevolje komšija se prvi nade u pomoći. Prema definiciji Vojtislava Đurića, u našim sredinama susjed-ske odnose najčešće karakteriše nekoliko oblika veza i odnosa: pozajmica, uzajamna pomoć, učestale posjete, prisno oslovljavanje ljudi po nadimku i nesmetano kolanje priča u stilu »rekla-kazala«.

samo poznajemo ili uopšte ne poznajemo, pozdravljamo ih ili ih ne primjećujemo u prolazu.

Pošto je riječ o konkretnoj zajednici interesovalo nas je što utiče na pojedinca da određenu osobu ili porodicu smatra susjedom.¹²

Tabela 1

Tko je susjed?

Anketirana lica	Susjedima smatram lica (porodice) čiji se:				
	Stan nalazi u blizini moga	Cijelu ulicu	One koje vidim svaki dan	Ostalo	Ukupno
Muškarci	41 (58,5%)	16 (22,8%)	—	13 (10,7%)	70
Žene	18 (60%)	6 (20%)	—	6 (20%)	30
Ukupno	59	22	—	19	100

Podaci iz tabele 1 pokazuju da je više od polovine anketiranih (59%) izjavilo da za svoje susjede smatraju lica (ili porodice) čiji se stan nalazi u neposrednoj blizini njihovog stana. Skoro svako četvrto anketirano lice (22%) izjavilo je da susjedima smatra lica koja se nalaze u bližoj okolini, odnosno cijelu ulicu. Petina anketiranih (19%) izjavila je da svojim susjedima smatra ona lica »koja posjećuju i sa kojima se paze«, bez obzira da li im se stan nalazi u blizini njihovog stana, u istoj ulici i sl.

Podaci koji su prikazani u tabeli 1 ubjedljivo pokazuju da pojam susjedstva ima veoma široko značenje. Ipak se može zaključiti da prostorna blizina predstavlja značajan i dominantan faktor u izjašnjavanju anketiranih na pitanje koga smatraju svojim susjedom.

Interesantno je uporediti mišljenja anketiranih muškaraca i žena. Moglo bi se reći da su gledišta u tom pogledu prilično ujednačena, jer za muškarce je u 58,2% slučajeva susjed lice ili porodica čiji se stan nalazi u blizini njihovog stana. Žene to isto misle u 60,5% slučajeva. Od anketiranih žena 20% se opredijelilo za alternativu da su susjedi lica koja se nalaze u bližoj okolini (odnosno cijeloj ulici), a to isto misli i 22,8% anketiranih muškaraca. Kod ostalih alternativa postoje neznatna odstupanja u mišljenju ženskih i muških stanovnika.

Interesovalo nas je na koji način i u kakvim okolnostima pojedinci i njihove porodice uspostavljaju susjedske odnose i koji su faktori pri tome odlučujući.

Podaci pokazuju da je preko dvije trećine anketiranih (72%) kontaktiralo sa velikim brojem porodica (više od šest), i da su tako direktno uključeni u mrežu susjedskih odnosa u neposrednoj blizini stana.¹³ Da prostorna udaljenost igra značajnu ulogu, pokazuje i činjenica da je 75% anketiranih odgovorilo da su sa susjedima uspostavili odnose »zato što blizu stanuju«, 11% anke-

¹² Uzorkom je obuhvaćeno sto lica (70 muškaraca i 30 žena) izabranih slučajno na osnovi postojeće evidencije domaćinstava, s tim što su u većini slučajeva to bili stariji članovi porodice (otac-suprug, mati-supruga).

¹³ To doprinosi međusobnom upoznavanju, zbližavanju susjeda i uspostavljanju češćih društvenih kontakata. Ukoliko je broj međusobnih odnosa u susjedstvu veći, oni gube na intenzitetu, jer se sa nekim licima i porodicama održavaju prisniji odnosi, s njima se češće kontaktira, dok se s drugima ostaje u granicama konvencionalnosti.

Tabela 2

Način uspostavljanja susjedskih odnosa

U susjedstvu kontaktiram sa:	Odnose sa susjedima uspostavio-la sam:						
	Zato što blizu stanujemo	Preko djece	Na sas-tanku kućnog savjeta	Zajedno radimo	Na uređenju dvorišta	Ostalo	Ukupno
Jednom poro-dicom	—	—	—	—	—	—	—
Dvije porodice	1	—	—	—	—	1	2
Tri porodice	5	—	—	—	—	—	5
Četiri porodice	4	—	—	—	—	1	5
Pet porodica	1	2	—	4	—	—	7
Šest porodica	8	—	—	—	—	1	9
Više od šest porodica	56	4	—	7	—	5	72
Ni sa jednom porodicom	—	—	—	—	—	—	—
UKUPNO	75	6	—	11	—	8	100

tiranih je odgovorilo da je na uspostavljanje odnosa u susjedstvu uticalo to što »rade zajedno u preduzeću, ustanovi i sl.« dok je 80% anketiranih izjavilo da su sa susjedima uspostavili odnose zato što se poznaju iz djetinjstva ili zato što su u srodstvu.

Djeca su »posrednici« uspostavljanja susjedskih odnosa u 60% slučajeva.

Na uspostavljanje susjedskih odnosa kod muškaraca u velikoj mjeri utiče i to što »zajedno rade«, dok kod žena takvih slučajeva nema, jer većina žena uopšte nije zaposlena, tako da su one više vezane za susjedstvo nego muškarci. Daleko veći broj žena (90%) muškaraca (68,5%) uspostavilo je susjedske odnose sa pojedincima i porodicama koje stanuju u blizini njih. Prostorna se blizina pokazuje značajnom za ženu pri uspostavljanju susjedskih odnosa, pošto je to njen svakidašnji ambijent na koji je najčešće upućena. Suprotno našim predviđajima utvrdili smo da nijedno anketirano lice nije uspostavilo odnose sa susjedima na sastancima kućnog savjeta, na uređenju dvorišta oko zgrade i sl.

NEKI ČINIOCI KOJI UTIČU NA SUSJEDSKE ODNOSI

Ako se analiziraju odnosi u koje susjedi najčešće stupaju, može se donekle utvrditi u kojoj su mjeri susjedi upućeni jedni na druge i kakvog su karaktera ti odnosi.

Sa svim se susjedima ne dolazi u dodir. S kim će se neko družiti — zavisi od niza momenata. Pomenuli bismo neke. Mnoga dosadašnja istraživanja pokazala su da se ljudi uglavnom družu s onima sa kojima rade, obično s onima

čiji je materijalni i društveni položaj, te stambeni uslovi, školska sprema i slično identična ili slična sa njihovim.¹⁴ Kontaktirajući međusobno takva se lica sve više upoznaju i zbližavaju. S vremenom odnosi među njima postaju još prisniji, tako da takve susjedske veze najčešće prerastaju u prijateljske odnose. Ove odnose karakteriše »visok stepen intimnosti«, što znači da u ovakvim odnosima čovjek može najslobodnije da izražava svoje lične probleme, svoje zadovoljstvo i nezadovoljstvo, itd.¹⁵

Uzajamne posjete među susjedima su gotovo svakodnevna pojava, »jer ljudi kada govore o svojim prijateljima misle gotovo isključivo samo na one sa kojima održavaju srazmjerno česte kontakte.«¹⁶

To su ljudi na koje se možeš osloniti »komšije koje će ti priteći u pomoć u svakom momentu.«¹⁷

U našem smo upitniku tražili od anketiranih lica da navedu najviše tri osobe sa kojima često kontaktiraju, sa kojima su bliski i održavaju češće kontakte u odnosu na ostale susjede.¹⁸

Tabela 3

Starosna dob susjeda sa kojima se često kontaktira

Godine starosti anket. lica	Broj anket. lica	Godine starosti susjeda					Nepoznato	Ukupno
		do 20	21—30	31—40	41—50	preko 50		
do 20	—	—	—	—	—	—	—	—
21—30	14	—	16	10	7	6	3	42
31—40	32	—	6	49	22	16	3	96
41—50	34	—	12	38	28	31	3	102
Preko 51	20	—	3	11	16	20	10	60
Ukupno	100	—	27	108	73	75	19	300

Vidi se da u odnosima među osobama (porodicama) u susjedstvu veliku ulogu igraju godine starosti. Čak je jasno izražena tendencija da pojedine starosne grupe, npr. od 31 do 40 godine i od 41 do 50 godine, u većem broju održavaju susjedske odnose sa susjedima mlađih i starijih godina, da lica u starosnoj grupi od 31 do 40 godine češće (u 51,10% slučajeva) kontaktiraju sa licima iste starosne grupe, dok je u starosnim grupama od 21 do 30 godina, te 41 do 50 godina, i preko 51 godine uzajamnost ovih veza slabija i iznosi 380/0, 33,30/0 i 27,50/0.

¹⁴ To pokazuju istraživanja američkih i sovjetskih sociologa. Vidi napis »Susedi se sve manje družu«, *Politika*, 25. januar 1971, str. 4.

¹⁵ Zdravko Mlinar »Prijateljski odnosi doseljenika u Velenju«, *Sociologija*, Beograd, VII/1965, br. 4, str. 50.

¹⁶ *Isto*, str. 69.

¹⁷ Spremnost da se pritekne u pomoć drugome karakterističan je znak prijateljstva. U narodu kažu: »Prijatelj se poznaje tek u nevolji«. U susjedstvu kažu: »Susjed se poznaje tek u nevolji«.

¹⁸ Svako od anketiranih lica je trebalo da navede godine starosti, školsku spremu, zanimanje, nacionalnu pripadnost, broj članova porodice, ukupna lična primanja, te veličinu stana susjeda sa kojima najčešće kontaktira.

Češća kontaktiranja među susjedima istih ili sličnih godišta upućuju na zaključak da su godine starosti značajan faktor, da čak postoji generacijska podudarnost u uspostavljanju i održavanju susjedskih veza, da su takve osobe sve više upućene jedna na drugu da se međusobno zbližavaju i održavaju prisne odnose.

Veliki broj anketiranih (67%) je izjavio da se »češće praktikuju uzajamne posjete u susjedstvu«, posjete uz kavu, rakiju i slično, uz razgovor o tome što se događa u susjedstvu, čaršiji, u svijetu.

Uzajamne posjete češće praktikuju žene (76% anketiranih), i to kad god imaju malo više slobodnog vremena. Muškarci to čine rjeđe (47,5%), jer »komšije« se svakodnevno sreću i u prolazu pozdrave, upitaju se za zdravlje, porazgovaraju itd. Istina, oni često zovu jedan drugoga da dođu u posjetu, ali »tek kad se nađe vremena onda se ode kod komšije«.¹⁹

Češća posjećivanja među ženama mogu se objasniti i činjenicom da je većina njih vezana za kuću, da nije zaposlena u »državnoj službi« i »kad' se poslovi po kući porade, kud' češ kod kone da malo prodivanimo, da se skрати dan dok djeca ne dođu iz škole a i čo'jek sa posla, a tada bome valja igrat' oko njih«.²⁰

Veoma se često praktikuje da komšinice kada se vraćaju sa pijace ili iz kupovine, svrate na kavu jedna drugoj, malo posjede, prokomentiraju šta ima novog, jednostavno da provjere vijesti o kome se i što »u čaršiji priča«.²¹

Naše istraživanje pokazuje da je nivo obrazovanja značajan faktor susjedskog druženja, da lica istoga ili sličnoga nivoa obrazovanja najčešće međusobno kontaktiraju i češće uspostavljaju dobre susjedске odnose.

Podaci pokazuju da se lica sa nižom školskom spremom daleko više međusobno drže i uspostavljaju dobrosusjedске veze nego lica sa višim stepenom obrazovanja.²² Na primjer, lica sa nepotpunom osnovnom školom u 52,1% slučajeva kontaktiraju sa licima koja imaju istu školsku spremu, dok u daleko manjem broju za susjede biraju lica sa osam razreda, sa nižom stručnom spremom i srednjom školom. Kod lica sa srednjom, višom i visokom

¹⁹ Ovakav utisak mogao se steći u razgovoru sa većinom anketiranih muškaraca. Većina ih je zaposlena, pa nađu vremena za češće posjete u susjedstvu. A kada se ide u posjetu susjedima, onda je to najčešće u društvu žene ili nekoga od članova porodice. Takve posjete su uobičajene u dugim zimskim noćima i objašnjavaju se potrebom da se »potkrati noć«.

U posljednje vrijeme savremena sredstva masovnog komuniciranja (osobito televizija) dovode do toga da se i ove veze u susjedstvu kidaju, da se ljudi izoluju, susjedi se sve manje viđaju. Ne praktikuje se dosađivati ljudima, a kada im se ode, najčešće se zatiče ovakva slika: »Obično je na okupu čitava porodica, svi čute i zure u TV-prijemnik i samo uzgred pogledaju došljaka, koji su svojim ulaskom i pozdravom poremetili atmosferu i za trenutak prekinuli gledanje programa. Čovjeku je to često neugodno«.

Ili se desi da komšija poslije nekog vremena dođe na sijelo. Domaćin predloži da se upali televizor, a nerijetko se čuje: »Neka vala, mi smo došli da posjedimo i popričamo, nismo željni televizije«. U ovome se naravno nije željelo da se neudovolji domaćinu. Ljudi su prosto željeli da posjede, popričaju o svemu i svačemu, prisjete se minulog vremena i događaja.

²⁰ Karakteristična izjava jedne od anketiranih žena. Velik broj anketiranih žena (69%) odgovorio je da jedan od čestih odnosa u susjedstvu pozajmljivanje životnih namirnica, predmeta pokućstva i drugih sitnica. Žene — domaćice su osobito upućene na ovaj oblik odnosa. I pored toga što se na početku mjeseca planira, ode u radnju (prodavaonicu) digne »fasunga« (kupe osnovne namirnice i kućne potrepštine M. M.), uvijek nešto zatreba tako da se domaćica najčešće mora obratiti »komšinic«. Ili ako iznenada naiđu gosti pa nešto ustreba, odmah se trči komšinici, ili se pošalje dijete, i traži se na zajam ovaj ili onaj artikl, obično sitnica (kava, šećer, biber, ulje, itd.), ili kućna pomagala (mlin, za kavu, avan itd.).

²¹ Ta provjeravanja, prepričavanja počinju uvijek u istom stilu: »Da li si čula za. . . ili znaš li, bona, šta sam čula. . . znaš li ti što o tome itd.? Kroz priču u stilu rekla — čula — kazala vrlo se brzo saznaju svi važniji događaji u gradu, pojedinosti o kućnom životu ovoga ili onoga susjeda, i slično.

²² Kod lica istoga ili sličnoga nivoa obrazovanja pokazuje se velika podudarnost u sistemu vrijednosti interesa i ponašanja.

Tabela 4

Školska sprema susjeda sa kojima se često kontaktira

Školska sprema anketiranih	Broj anketiranih	Školska sprema susjeda							Nepoznato	Ukupno
		Bez škole	Nep. osn. škola	8 razreda	NSS	SSS	VIŠ	VSS		
Bez škole	14	11	10	6	5	2	—	1	7	42
Nepotpuna osnovna škola	32	9	50	7	14	11	1	—	4	96
8 razreda	17	6	9	10	13	7	3	1	2	51
NSS	14	4	11	1	15	4	2	1	4	42
SSS	16	1	3	3	10	20	3	3	5	48
VIŠ	5	—	1	2	2	6	3	1	—	15
VSS	2	—	—	1	2	3	—	—	—	6
Ukupno	100	31	84	30	61	53	12	7	22	300

naobrazbom, uzajamnost ovih veza je daleko slabija, izuzimajući donekle lica sa srednjom školom (41,7%), i to vjerovatno zato što je broj lica sa odgovarajućom školskom spremom u neposrednoj blizini stanovanja malen, pa su takva lica donekle upućena na uzak krug ljudi u susjedstvu.

Ipak je primjetno da sa porastom nivoa obrazovanja (naročito kod lica sa višom i visokom spremom) jača uloga kontakata na osnovi interesa, a slabe obične susjedske veze i da takva lica sve manje sklapaju trajnija poznanstva i stupaju u prijateljske odnose u neposrednoj blizini boravka (u susjedstvu).²³

Pokazuje se takođe da veoma značajnu ulogu prilikom kontaktiranja u susjedstvu igra zanimanje.

Tabela 5

Zanimanje susjeda sa kojima se često kontaktira

Zanimanje anketiranih	Broj anketiranih	Radnik	Poljoprivrednik	Zanatlije i ostali privatnici	Prodavač	Služben. i stručnjaci	Rukovod. kadrovi	Ostalo	Nepoznato	Ukupno
Radnik	34	47	6	2	12	12	1	18	4	102
Poljoprivrednik	4	2	3	1	—	2	—	3	1	12
Zanatlije i ostali privatnici	1	3	—	—	—	—	—	—	—	3
Prodavač	5	4	1	—	1	2	—	5	2	15
Službenici i stručnjaci	28	21	3	2	7	28	6	16	1	84
Rukovodeći kadrovi	3	1	—	—	—	1	3	1	3	9
Ostali	25	10	1	4	8	8	—	32	12	75
Ukupno	100	88	14	9	28	53	10	75	23	300

²³ Školovanija lica, osobito ona koja su »na položaju« uzajamno češće kontaktiraju i gotovo se svakodnevno posjećuju, bez obzira u kom dijelu grada stanuju. To dovodi do toga da se takvi pojedinci postepeno zatvaraju i distanciraju od okoline. Stvaraju se posebne grupe, tzv. »klike«, u koje je veoma teško prodrijeti.

Kod najbrojnijih grupa zanimanja anketiranih (radnika, službenika, stručnjaka, penzionera, domaćica itd.) pokazuje se visok procenat međusobnih veza u susjedstvu. Radnik najčešće kontaktira sa radnikom (46⁰/₀ slučajeva), iako i lica drugih zanimanja u neposrednoj blizini stanovanja nisu isključena iz međusobnih odnosa: prodavači — 11,7⁰/₀, službenici i stručnjaci — 11,7⁰/₀, poljoprivrednici — 5,9⁰/₀ i ostali (penzioneri, domaćice, vojna lica, slobodne profesije i sl.) — 17,7⁰/₀.

Službenici i stručnjaci najčešće kontaktiraju međusobno (33,3⁰/₀), dok su njihove veze s drugim zanimanjima manje učestale: s radnicima — 25⁰/₀, s penzionerima, vojnim licima, slobodnim profesijama i drugim licima sa ličnim prihodima — 19⁰/₀.

Penzioneri, vojna lica, slobodne profesije i ostala lica s ličnim prihodom najčešće kontaktiraju međusobno — 42,6⁰/₀, dok su kontakti s drugim zanimanjima u susjedstvu daleko razgranatiji, ali i manje učestali.

I kod ostalih zanimanja koja su u anketi zastupljena u mnogo manjem broju (poljoprivrednici, prodavači, zanatlije i ostali privatnici), uzajamnost susjedskih veza se zadržava najčešće na nivou pomenutih zanimanja, iako i druga zanimanja nisu isključena iz mreže međusobnih kontakata u susjedstvu.

Za očekivati je da će sa razvojem društva i sve većom društvenom podjelom rada, sve većom diferencijacijom unutar određenih zanimanja (stvára se razgranatija mreža profesija i specijalnosti), uzajamnost međusobnih kontakata među ljudima biti još veća. Međutim, već sada je primjetna pojava zatvaranja u profesionalne grupe, odnosno fenomen da se »funkcija druži sa funkcijom«: inženjer sa inženjerom, liječnik sa liječnikom, učitelj sa učiteljem, tokar sa tokarom itd. U stvari, ljudi se druže sa onima sa kojima rade, najčešće sa onima iz iste profesije. Zajednički rad u preduzeću ili ustanovi utiče na održavanje odnosa i poslije radnog vremena, naročito ako takva lica stanuju u blizini, ako su susjedi.²⁴

Uočljivo je također da i imovinsko stanje, tj. materijalno primanje anketiranih lica i članova njihovih porodica, igra veliku ulogu u kontaktiranju i uspostavljanju susjedskih odnosa.²⁵

Tabela 6

Prihodi po članu porodice susjeda sa kojima se često kontaktira

Mjesečni prihodi po članu porodice	Broj anketiranih	do 30.000	Prihodi po članu — susjeda			Nepoznato	Ukupno
			31—40.000	41—50.000	preko 50.000		
Do 30.000	54	97	34	15	6	10	162
31—40.000	29	24	43	10	9	1	87
41—50.000	8	4	5	11	4	—	21
Preko 50.000	9	1	6	11	9	—	27
Ukupno	100	126	88	47	28	11	300

²⁴ Takva lica i u slobodnom vremenu vode polemike i razgovore koji su najčešće vezani za posao, radno mjesto i probleme oko njega, i time nesvjesno ili namjerno produžavaju život kojim žive na poslu.

²⁵ I danas često susrećemo termin »bolje« ili »lošije« susjedstvo. Pod pojmom »bolje« prevashodno se misli na susjede koji imaju veliku i lijepu kuću, automobil, čija su materijalna primanja visoka i sl. »Lošije« susjedstvo čine obično lica sa slabijim materijalnim primanjima, koja najčešće nemaju svoju kuću, kod kojih je gotovo uvijek »netašica u novcu« i sl.

Ukršteni podaci o prosječnim prihodima po članu porodice pokazuju da većina anketiranih najčešće kontaktira sa susjedima čija su prosječna mjesečna primanja ista ili približno identična s njihovima.

U najnižoj grupi primanja (do 30.000 starih dinara po članu porodice) odnosi među susjedima su češći nego u drugim grupama (59,9%).²⁶ U grupi primanja od 31.000 do 40.000 uzajamnost odnosa u susjedstvu je slabija od prethodne grupe (49,3%), ali je nešto učestalija nego u grupi primanja od 41.000 do 50.000 starih dinara (45,9%).

U najvišoj grupi primanja — s preko 50.000 st. dinara uzajamnost međusobnih veza je manja nego u ostalim grupama (33,3%), dok se nešto veći broj anketiranih iz ove grupe opredjeljuje za grupu čija su primanja od 41.000 do 50.000 starih dinara (40,7%).

U stvari, kod lica sa višim životnim standardom i materijalnim primanjima primjetno je sve veće zatvaranje u porodični krug.²⁷ Takvi pokazuju veoma malo interesa za sklapanje poznanstva i prijateljstva u susjedstvu, i pod izgovorom nedostatka slobodnog vremena u stvari se najčešće zatvaraju u grupe uslovljene prije svega profesionalnim statusom) s kojima su povezani istim interesom, dok su njihove veze s drugim grupama manje učestale.

Susjedski odnosi u Derventi imaju i svoja posebna obilježja. U ovoj lokalnoj zajednici u prošlosti su živjeli a i danas žive Srbi, Hrvati i Muslimani, koji su dominantne grupe (oko 90%), kao i predstavnici raznih etničkih grupa i narodnosti.²⁸

Živeći u istoj sredini, ljudi različite etničke pripadnosti su upućeni jedni na druge, dolazi do miješanja pripadnika različitih nacionalnosti i konfesija i logično je nastojanje prilagođavanja jednih drugima.²⁹

U odnosima među susjedima nacionalnost igra veliku ulogu; na to ukazuju i podaci iz tabele 7. Većina anketiranih najčešće stupa u kontakte sa susjedima koji su iste nacionalnosti kao i oni, iako nam je u razgovoru većina anketiranih stavljala do znanja da u njihovim odnosima sa susjedima »nacionalnost ne igra nikakvu ulogu«.

U stvari, većina lica koja su se u našoj anketi izjasnila kao Srbi, najčešće kontaktiraju sa pripadnicima svoje nacionalnosti (u 44,1% slučajeva). U kontakte sa pripadnicima drugih nacionalnosti oni stupaju u daleko manjem broju sa Muslimanima 23,5% slučajeva a sa Hrvatima u 22,5% slučajeva.

Pripadnici hrvatske nacionalnosti sa 43,4% slučajeva stupaju u međusobne odnose, dok su njihove veze sa susjedima drugih nacionalnosti manje učestale — sa Srbima 26,2%, a sa Muslimanima — 22,5%.

²⁶ Kod siromašnih porodica kod kojih je »nestašica u novcu«, prisutne su učestale pojave posuđivanja novca. Primanja u takvim porodicama su veoma niska. Već oko petnaestoga u mjesecu se ostane bez novca. Ostatak mjeseca se živi »na kredit«. Novac se daje na povjerenje, a rok povratka se najčešće dogovori.

U posljednje su vrijeme ovakve sve rjeđe pojave, osobito u susjedstvu, a ako je novac potreban, onda se traži na drugoj strani — kod prijatelja, ponekad kod rodbine, jer — kako reče jedan od anketiranih — »Zašto bi svi u komšiluku morali znati za moje nevolje, i za što mi je novac potreban? Ne vole ljudi da im se zna što »u loncu kuvaju« i u kakve životne nevolje ulaze. To se brižljivo krije, jer svako nosi svoju muku na svojim plećima, pa je lakše ako ga »drugi« ne sažaljevaju, makar i pogledima.

²⁷ Takva lica najčešće posjeduju lijepu i skupu kuću ili velik i konforan stan, auto, televizor, frižider, mašinu za pranje rublja i druge neophodne uređaje za domaćinstvo. Oni su manje upućeni na lica u susjedstvu, nemaju interesa za neke trajnije veze, nego se izoluju i vremenom postaju »tuđi«.

²⁸ Vidi podatke iz popisa stanovništva od 1971. godine — rezultati po naseljima.

²⁹ Kao efikasan pokazatelj ovih odnosa mogu poslužiti tzv. mješoviti brakovi. Uvidom u matičnu knjigu sklopljenih brakova Matičnog ureda grada Dervente primjetno je opadanje broja sklopljenih mješovitih brakova u posljednje četiri godine.

Tabela 7

Nacionalnost susjeda sa kojima se često kontaktira

Nacionalnost anketiranih	Broj anketiranih	Nacionalnost susjeda			Ostali	Nepoznato	Ukupno
		Srbin	Hrvat	Musliman			
Srbin	34	45	23	24	5	5	102
Hrvat	33	26	43	20	1	9	99
Musliman	30	5	11	66	3	5	90
Ostali	3	—	1	6	—	2	9
Ukupno	100	76	78	116	9	21	300

Kod Muslimana su odnosi sa susjedima — pripadnicima iste nacionalnosti daleko češći (72,30%) nego sa pripadnicima drugih nacionalnih grupa (sa Hrvatima — 12,30%, a sa Srbima — 60%).

U odnosima spomenutih nacionalnih grupa naročito se osjeća uticaj religije. To je, u stvari, jedan od značajnih faktora koji jasnije diferencira nacionalne grupe u Derventi, pa se i danas religijska pripadnost nerijetko identifikuje sa nacionalnom.³⁰

PATOLOGIJA SUSJEDSKIH ODNOSA

Češća kontaktiranja među susjedima otvaraju granice međusobnog povjeravanja, ljudi se upoznaju i zbližavaju, sklapaju poznanstva, postaju prijatelji. Međutim, svakodnevni odnosi u susjedstvu imaju i drugu stranu medalje, prije svega što susjedstvo često ne mogu da mimoiđu svađe i rječkanja, a nisu rijetke i pojave zavisti, govorkanja iza leđa i sl.³¹ Česte su pojave mijesanja u brak, te ljubomora, pijanstvo, tuča, a ponekad vrijeđanje nacionalnih osjećaja.³²

Na odnose u susjedstvu u velikoj mjeri utiču i odnosi koji vladaju u porodici, jer porodica igra veliku ulogu u vaspitanju, formiranju i uvođenju u život mladoga čovjeka.³³

Neslaganje, svađe i sukobi u porodici, te pojave napuštanja porodice, i razvodi brakova odražavaju se na odnose u susjedstvu i često se komentarišu »u komšiluku«.

»U komšiluku« se znaju pojedinosti o kućnom životu ovoga ili onoga susjeda; njegovom oku i uhu i ništa ne može da promakne i zato u susjedstvu nerijetko kažu: »što komšija vidi to niko ne vidi«.

³⁰ O međunacionalnim odnosima u ovoj lokalnoj zajednici opširnije vidjeti u mom napisu objavljenom u *Gledištima*, Beograd, 1971, 7—8.

³¹ Na stranicama dnevne i nedeljne štampe susrećemo i ovu problematiku, koja nam se često prezentira u vidu inadžijskih i parničarskih odnosa, do pojava gloženja i netrpeljivosti, tjeranja inata, pa čak i do osvete.

³² Takve pojave stvaraju nepogodnu atmosferu u susjedstvu. Istina, u odnosima među susjedima rijetko se dešava da se vrijeđaju nacionalna osjećanja. Mišljenja o ovome ili onome susjedu obično se saopštavaju u »četiri oka« ili u »povjerenju«.

³³ Osnovni zadatak porodice je pripremanje njenih članova za društveni život (proces socijalizacije), zatim navikavanje djece na određene moralne kvalitete, na skromnost, poštovanje starijih u svakodnevnim odnosima, na ulici, u susjedstvu i sl.

Interesovalo nas je u kojim situacijama dolazi do poremećaja socijalnih odnosa (do svađa, ogovaranja, sukoba i sl.) među ljudima koji žive u neposrednoj blizini, i što su razlozi tome.

Tabela 8

Razlozi zbog kojih dolazi do svađa i sukoba u susjedstvu

U mom susjedstvu dolazi do svađa, sukoba	Uzroci svađa i sukoba u susjedstvu su				Ostali uzroci	Ukupno
	djeca	ogovaranje, trač, vrijeđanje, potcjenjivanje i slično	zemljište, plac, dvorište, međa, miraz i sl.	miješanje u brak, ljubomora, pijanstvo i sl.		
Takve pojave se nikada ne dešavaju	—	—	—	—	—	—
Iznimno	7	2	5	2	1	17
Često	12	4	2	4	3	25
U većem broju slučajeva	21	7	2	7	3	40
Uvijek	7	2	—	7	2	18
Ukupno	47	15	9	20	9	100

Podaci pokazuju da je skoro polovina anketiranih izjavila da u njihovom susjedstvu — ukoliko dolazi do rječkanja i sukoba — dolazi najčešće zbog djece. Zbog nedostatka obdaništa, dječje čitaonice i biblioteke, djeca su većinom primorana da najviše vremena provode u kući i oko kuće, ako nisu u školi, igrajući se sa djecom iz susjedstva.³⁴ Nerijetko se mogu sresti grupice djece koja trčkaraju oko kuće igrajući se »kauboj«, »cinve«, »žmirke«, »škole«, fudbala i drugih igara. Dječji nestašluci, žamor, graja i vika mogu često da dovedu do svađa u susjedstvu.

Manji broj anketiranih lica (15%) izjavio je da su u njihovom susjedstvu prisutne pojave kao ogovaranje, trač, govorkanje iza leđa, pojave vrijeđanja i potcjenjivanja. Novosti se obično saopštavaju »u povjerenju«, kolaju po komšiluku. Ovakva govorkanja su najčešće puna predrasuda i stereotipa, pogrdnih naziva,³⁵ koja često vrve od neistine. U susjedstvu su prisutne i pojave zavisti, jer čim jedan čovjek ima nešto više od drugoga, ili čim može i umije da nešto stvori, drugi to ne mogu mirno da gledaju, te se odmah komentariše u susjedstvu.

³⁴ Ograničena na kuću i dvorište, djeca su pod velikim utjecajem roditelja. U kućnoj atmosferi odrasli daleko slobodnije iznose svoja mišljenja o onome što se dešava u susjedstvu i gradu. Djeca obično prisustvuju takvim razgovorima, čuju komentare i mišljenja roditelja, što se u velikoj mjeri odražava na njihova shvatanja, mišljenja i odluke.

³⁵ Ovakve pojave su naročito prisutne u odnosima među starosjediocima i »došljacima«. Diferencijacija na građane i seljake izrana nije vidljiva, ali se u svakodnevnom razgovoru ove razlike potencijalno kroz razne nazive kao što su »težak«, »seljačina« itd.

Sukobi zbog zemljišta, placu, dvorišta, međe, miraza i sl. često se izrode u maratonska parničenja na sudovima, u tjeranje inata i nepopuštanja, i tako dalje.

Petina anketiranih je izjavila da u njihovom susjedstvu nisu rijetke pojave miješanja u brak, ljubomora, pijanstvo i da one dovode do poremećaja socijalnih odnosa. Ovakve pojave, kako reče jedan anketirani, mogu susjede da »ljuto zavade, pa da padne i mrtva glava«.

Ostala su anketirana lica izjavila da u njihovom susjedstvu dolazi do prepirke i sukoba najčešće usljed sitnih nesporazuma, na primjer nepridržavanja higijenskih mjera od strane susjeda u zgradi i dvorištu, ili u zajedničkom stanu dvije porodice dijele prostorije, i ako jedan susjed navije malo jače svoj radio-aparat, drugi susjed namjerno otvori svoj radio-aparat da i on pokaže »snagu i dubinu tonova koji paražu uho«.

Naše istraživanje ukazuje i na neke interesantne činjenice koje bi svakako bilo vrijedno spomenuti ili dalje istraživati.

Pokazuje se da je broj svađa i sukoba daleko veći u određenim područjima grada, naročito u tzv. ciganskim mahalama (u gradu postoje dva velika naselja Roma u prvom i četvrtom kvartu), u kojima vlada velika stambena prenaseljenost, kao i u područjima koja su naseljena došljacima iz sela. Stanovništvo ovih naselja je uglavnom bez ikakvih kvalifikacija i školske spremne. Njihove susjedske odnose najčešće karakterišu intenzivne veze, ali je zato i poremećaj tih odnosa usled svađa i sukoba daleko češći nego u nekim drugim dijelovima grada koje naseljavaju druge grupe stanovništva, na primjer službenici, prosvjetni radnici, zanatlije itd.

Analiza godišnjih izvještaja sudova i prijava koje je registrovao Sekretarijat unutrašnjih poslova u Derventi u velikoj mjeri potvrđuje postojanje ovakvih pojava među susjedima. Kad se zna da se evidencija odnosi samo na tzv. teže slučajeve kršenja javnog reda i mira, onda je evidentno da najveći broj slučajeva svađa i sukoba u komšiluku ostaje neregistriran.

ORGANIZOVANI OBLICI SUSJEDSKIH ODNOSA

U cilju jačanja socijabilnosti žitelja gradskih naselja i čvršćih međusobnih odnosa među susjedima, sociolozi inzistiraju na stvaranju *organizovanih susjedskih zajednica*.

Kao najprikladniji oblik za organizovanje međususjedskih odnosa u jednom naselju, u našim se uslovima smatraju modeli *mjesnih zajednica, kućnih savjeta, konferencije stanara* i sl., kojim bi se — kako ističu sociolozi — intenzivirao duh zajedništva, prisnih međuljudskih odnosa, integracije i identifikacije među stanovnicima u jednoj stambenoj sredini. Naše istraživanje međutim pokazuje da ovi organizovani oblici susjedskih odnosa koji su nikli i počeli se razvijati u sklopu razvitka našega komunalnog društvenog uređenja, još uvijek nisu stekli »pravo građanstva« u životu stanovnika ovoga naselja. Uostalom i izjave anketiranih građana nedvosmisleno ukazuju na krizu ovih institucionalnih oblika međususjedskog druženja.

Od ukupno 24 anketirana lica koja stanuju u zgradama koje su u društvenom sektoru,³⁶ samo dvoje je izjavilo da ovaj oblik među susjedima djeluje i to u slučaju kada treba rješavati pitanja popravka stana, sprovođenja neke

³⁶ U 498 stanova sa 24.364 m² koji se nalaze u društvenom vlasništvu na području Dervente, registrovano je 138 kućnih savjeta.

odluke Gradskog stambenog preduzeća i sl. Ostali anketirani (22) izjavili su da kućni savjeti postoje ali samo »na papiru«. Zato se i mnoga pitanja koja bi trebala zajednički rješavati, uopšte ne postavljaju na dnevni red, već »radi ko što hoće i ne vodi računa o drugom«. Zbog nebrige stanara i nepridržavanja kućnog reda mnoge zgrade su naprosto preplavljene otpacima. Ove i slične pojave nerijetko pomute odnose među komšijama pa iskrсну problemi, svađe, a ponekad i sukobi.

ZAKLJUČAK

Iako su rezultati istraživanja ukazali na neke specifične manifestacije susjedskih odnosa u Derventi, koja u mnogo čemu još uvijek zadržavaju tradicionalan duh, ne može se izbjeći utisak da savremena društvena kretanja ostavljaju tragove i u ovoj sredini i postepeno mijenjaju njeno lice. To uostalom potvrđuju i rezultati istraživanja. Njihovo poređenje sa sličnim istraživanjima u urbano razvijenim sredinama sigurno bi ukazala na neke sličnosti i razlike ispoljavanja susjedskih odnosa, kao i neke zakonitosti koje su karakteristične za dosadašnja sociološka istraživanja ovoga fenomena.

U malom mjestu kao što je Derventa, odnosi među ljudima su sigurno prisniji i učestaliji nego u jednom velikom gradu, jer u manjem mjestu ljudi nisu jedni drugima samo imena i brojke, kao što je to slučaj s velikim gradovima, već individue određenog karaktera i temperamenta koje najčešće nose i neka obilježja sredine u kojoj žive. Međutim, i u ovoj se sredini susreću pojave izolacije, distanciranja pojedinaca od okoline, uzajamnog komuniciranja na nivou konvencionalnosti i zatvaranja u krug porodice.

Prisni i prijateljski kontakti i češće veze sa više susjeda su prava rijetkost. Pa ipak, ako se u komšiluku dese nepoželjne pojave, o njima svi znaju sve, te komentarišu u susjedstvu, što je najčešće uslovljeno prostornom bližinom.

Ne odvajajući ostale faktore, možemo ipak konstatovati da je fizička blizina među licima u jednoj lokalnoj zajednici kao što je Derventa sigurno značajan faktor međususjedskog druženja, što inače nije slučaj u razvijenijim urbanim sredinama. U kojoj mjeri je uticaj drugih faktora odlučujući za uspostavljanje susjedskih odnosa, pokazuju i rezultati koje smo prethodno iznijeli.

Summary

NEIGHBOURLY RELATIONS IN A LOCAL COMMUNITY

The article reports on the results of an investigation of neighbourly relations in Derventa, a small town in northern Bosnia.

In a small place like Derventa, relations between people tend to be closer and contact more frequent than they would be in a large town. The inhabitants do not mean to one another mere names and figures as this is the case in large urban centres: they are individuals of a definite character and mentality who, in most cases, bear the characteristics of the surroundings in which they live. However, in Derventa too one can observe cases of isolation, of the absence of a close connection between the individual and society, of mutual communication on conventional levels only, and of seclusion within one's own family circle.

Close friendly contacts or links with several neighbours are a definite rarity. However, any unpleasant developments taking place in the neighbourhood will soon be widely known and arouse much comment among the neighbours.

In general one may state that in a local community of the size of Derventa physical proximity is an important factor of neighbourly social contacts, which is not the case in developed urban centres. The measure in which other factors are decisive for establishing neighbourly relations can be seen from the results of the investigation which forms the subject of the article.

Резюме

СОСЕДСКИЕ ОТНОШЕНИЯ В МЕСТНОЙ ОБЩНОСТИ

В настоящей статье приведены результаты исследования соседских отношений в Дервенте — маленьком городке в Боснии.

В месте как Дервента более близкие отношения между людьми и они чаще посещают друг друга чем в большом городе. Они не представляют лишь имена и номера как это случается в больших городах а они являются лицами определенного характера и темперамента и чаще всего носят определенные отличия среды в которой живут. Между тем, в Дервенте обнаружены случаи изоляции, дистанции отдельных лиц от окружающей среды, взаимной коммуникации на уровне банального отношения и замыкания в семейном кругу.

Близкие и дружеские отношения и взаимосвязь между соседями большая редкость. Но тем не менее, если в соседских отношениях появляется нежелательное поведение об этом все толкуют в соседстве и все об этом осведомлены.

Вообще говоря, можно заключить что физическая близость между людьми в местной общности как Дервента является значительным фактором между-соседских дружеских отношений который отсутствует в развитых городских средах. В какой степени воздействуют другие решающие факторы на близкие отношения между соседями показывают результаты исследования приведенные в настоящей статье.